

Samerna!

Intro:

Som tonåring hade jag och mina kamrater på Dammsdal ett starkt agg till samerna, eftersom vi värnade vargar och såg oss själva som vargar. Rovdjursdebatten var ju så på 80-talet när vi bara hade ett 10-tal vargar i Sverige att media ansåg att samerna var vargens fiender.

Idag vet jag att vara same inte är synonymt med att vara varghatare och att skjuta vargar. Det finns samer som är engagerade för vargen och att bevara vargen också!

© Smirre Kirax.

Den samiska flaggan!

Källa: Bildsök via Google.

Samer (nordsamiska *sámit* eller *sápmelaččat*, äldre benämning lappar i Sverige och Finland samt finner i Norge) är en ursprungsbefolkning i Sápmi, ett ej avgränsat område i norra Norge, Sverige och Finland och på Kolahalvön i Ryssland.

Antalet samer uppskattas till 80 000 i Sápmi, varav i Sverige ungefär 20 000.^[1]

Samerna har en till stor del gemensam kultur och levde ursprungligen som nomader. Det finns ett tiotal språkvarieteter av samiska, vilka ingår i den finsk-ugriska språkfamiljen, i sin tur ingående i de uraliska språken. En fornsamiska utvecklades - förmodligen ur ett samisk-finskt urspråk - för ungefär 2 000–2 500 år sedan,^[2] då även en samisk kultur började utvecklas.

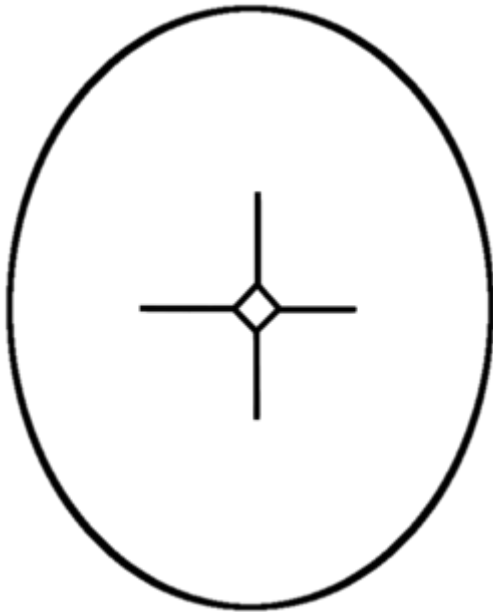
Det är omdiskuterat hur stort område som samerna bebodde innan de började förekomma i historiska källor. Från sitt historiska bosättningsområde, det som kallas för Sápmi eller Sameland, har samerna dock i stor utsträckning trängts undan genom olika former av kolonisation.

Samerna är en ursprungsbefolkning enligt definitionen i ILO:s konvention nr 169. Sveriges riksdag erkände samer som ursprungsfolk år 1977^[3], innebärande att Sverige har folkrättsliga åtaganden att tillförsäkra fler rättigheter än till andra minoriteter, främst vad gäller land, vatten och självbestämmande.

Den samiska folkgruppen, och en församisk kultur, förmodas ha invandrat från öster för minst 5 000 år sedan.

Samisk religion!

Den traditionella mytologin, som numera är närmast utdöd, hade troligtvis starka inslag av schamanism. Samernas schaman kallades nåjd, *noajdde* på samiska och kunde till exempel stoppa blod. Till skillnad från de sibiriska schamanerna, som ofta felaktigt betraktats som arketyper för schamanism, spelade de flesta familjeöverhuvuden denna roll för sin familj. En ringtrumma, *meavrresgárri*, hade en religiös betydelse och användes som "spåinstrument". Det finns två olika trummor, som viltrumman *goavddis* och sveptrumman *geavrris*, som är större. Man slog med en speciell hammare på trumman och kunde utläsa spådomar med en "visare", *árpá*. *Beaivi* (på nordsamiska) *Biejvve* (på lulesamiska) var solgudinnan i den samiska mytologin som betyder "sol" och "dag". Buorre beaivi betyder god dag. Förr så fanns det samer som hyllade den livsgivande solen. I Sápmi, norr om polcirkeln, där solen under vinterperioden, inte ens når horisonten är det inte svårt att tro, att solen var uppskattad och spelade en stor roll i kultsammanhang. Solkulturen har av olika skäl dött ut.

Ringtrumman användes av samerna i den samiska schamanistiska religionen. På vissa samiska trummor fanns symbolen för Beaivi, som är det samiska namnet på solen.

1100-talets katolska troslära blev också till ny kunskap för vissa av de samiska religiösa specialisterna.^[29] Samerna blev inte tvångskristnade förrän på 1700-talet. De kristna missionärerna hävdade då att trumman, som man associerade med shamanism, var ett hinder för kristnandet.^[30] Under 1800-talet fick den inomkyrkliga inriktningen læstadianismen stor spridning hos samerna i nordligaste Sverige, liksom hos tornedalingarna. Rörelsen verkade för nykterhet, och var kritisk mot svenska myndigheter bland annat för den omfattande alkoholism som uppstått bland samerna i spåren efter mötet med det svenska samhället. Många samer hade endast samiska som modersmål under den här tiden. I de læstadianska församlingarna predikade man inte bara på svenska, utan man började även predika på finska och samiska.

Kända samer!

- Mari Boine, jojkare, musiker, sångerska
- Nils Gaup, regissör
- adelsätten Graan samt landshövding Johan Graan
- Olaus Stephani Graan, präst
- Sofia Jannok, jojkare, musiker
- Sven-Gösta Jonsson, sångare, "den rockande samen"
- Asa Kitok (1894-1986) rotslöjdsmästare och pionjär
- Margit Kitok-Åström (1925-2011) konstnär inom rotslöjd
- Elsa Laula, aktivist och politiker
- Margareta (missionär)
- Per Morberg, skådespelare, kock och programledare
- Lars Pirak, slöjdare
- Wimme Saari, jojkare, musiker
- Börje Salming, ishockeyspelare
- Enok Sarri, väderspåman
- Nils Nilsson Skum, konstnär
- Lars-Levi Sunna slöjdare och konstnär
- Lisa Thomasson, musiker, prästfru ("Lapp-Lisa")
- Nils Thomasson, fotograf
- Johan Turi, författare
- Paulus Utsi, poet
- Per Mikael Utsi, politiker
- Nils-Aslak Valkeapää, jojkare, musiker, författare och konstnär
- Henny Åhlin, författare och textilkonstnär

Källa: <http://sv.wikipedia.org/wiki/Samer>